

58. « Qui, inquit, per glareas Cocyti nisi reprobis designantur, qui suis voluptatibus dediti quasi semper à flumine ad ima detrahantur? Qui enim contra voluptates hujus seculi stare fortiter nolunt glareas Cocyti sunt, quia suis quotidianis lapsibus ad luctum tendunt, ut in æternum post luceant, qui modò se in suis voluptatibus delectabiliter relaxant, etc. » Quod verò subtexitur:

ET POST SE OMNEM HOMINEM TRAHET, ET ANTE SE INMEMORABILES, IDEM EST, AC OMNES ANTECESSORES ET SUCCESSORES MORIATUR, QUEMADMODUM IPSE INTERIT; QUOD AD CORPORIS SORTEM SPECTAT. Quo sensu Jobus hoc argumentum texere censendus est, q. d. : Cum omnibus sive bonis sive malis pari lege mors imminet, trahat omnes subsequentes, sicut trahit omnes præcedentes, cumque in hac vita impiis seculis quam piis ex voto omnia et ex animi sententiâ cedant, certò inde colligitur, primò, post hanc vitam utrisque reservari condignam retributionem; secundo, non propter sola scelera homini adversa immitti à Deo in hac vita; unde sequitur tertio, ex his colligi non posse, Jobum impium et sceleratum esse, ut amici contendebant. Quare subdit :

VERS. 34. — Quidomodo igitur consolamini me frustra, cum responso vestra repugnare ostensa sit veritati? Ex Jobi argumentis, quibus adstruxit pios quòd ad impios ærumnis in hac mortali vita afflicti, palmam efficitur ineptum solati genus esse, si quis viro afflicto, quem censeat impium, penitentiam agere suadeat, promittens, si in Dei gratiam redeat, fore CAPUT XXII.

1. Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit :
2. Numquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfecta fuerit scientiâ?
3. Quid prodest Deo si justus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit via tua?
4. Numquid timens arguet te, et veniet tecum in iudicium,
5. Et non propter malitiam tuam plurimam, et infinitas iniquitates tuas?
6. Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causâ, et nudos spoliasti vestibus?
7. Aquam lassum non dedisti, et esurienti subtraxisti panem.
8. In fortitudine brachii tui possidebas terram, et potentissimas obtinebas eam.
9. Viduas dimisisti vacuas, et lacteros pupillarum comministi.
10. Propterea circumdatus est laqueis, et conturbat te formido subita.
11. Et putabas te tenebras non visurum, et impetu aquarum inundantium non oppressum iri?
12. An non cogitas quòd Deus excelsior cælo sit, et super stellarum verticem sublimetur?
13. Et dicis : Quid enim novit Deus? et quasi per caliginem judicat.
14. Nubes latibulum ejus, nec nostra con-

ut secunda res ad votum succedant, opes, honores, commoda circumfluant. Frivolum certè solati genus, nam res planè incerta est. Neque enim ex relictu in Dei benevolentiam efficitur, ut qui pius est fortunetur, honoretur, benè valeat, cæterisque fluxibus mortalis vitæ bonis affluat, cum pateat plesque viros piissimos ærumnis consumptos interire, et è contrario plesque improbos florentes, vegetos lætosque ad mortem usque perdurare, præterquam quòd perspicuum est, consolationem minimè appositam esse, polliceri homini ærumnoso prosperitatem si respiciat, cum ex genere suo ea prosperitas respiciantur vitæque defæctæ argumentum non sit. Cum ergo Eliphaz, Baldad et Sophar Jobi constantissimum animum grandibus pollicitationibus temporariis tentassent, aptè concludit, aïens : *Quomodo igitur consolamini me frustra, vel, ut Septuaginta reddunt, xiv, inaniter?* Incassum videlicet argumenta conglobarunt, cum finis intentus, quâ ratione ipsi assererent, neque semper obtineretur, neque si fortuito obtingeret, veræ sententiæ congrueret, atque idcirco subjungit :

CUM RESPONSO VESTRA REPUGNARE OSTENSA SIT VERITATI, VERÆ SCILICET SENTENTIÆ, QUÆ HABET, PIOS ET IMPIOS IN HAC VITA PROMISENDI ALLIGI, NEQUE EX OPUS VIL INOPIA FIRMA VITI AUT VIRTUTIS ARGUMENTA PRODICI, AC PROINDE SUPRESSE VITAM ALIAM, AUT BONI PRÆMIIS CUMULANDI, IMPROBI COMMERCIIIS PŒNIS IN SEMPTURNUM TORQUENDI SINT. Atque in hunc modum Jobus siliut, quem redintegrato prælio Eliphaz iterum adorsus est.

CHAPITRE XXII.

1. Eliphaz de Théma prenant la parole, dit à Job.
2. L'homme peut-il être comparé à Dieu, quand même il aurait une science consommée? Comment donc osez-vous vous flatter de pénétrer les secrets de sa divine providence? et comment vous promettez-vous qu'il s'intéressera dans votre défense?
3. Que sert à Dieu que vous soyez juste? ou que lui donniez-vous, quand votre conduite sera sans tache?
4. Vous craindrez-il, lorsqu'il vous accusera comme coupable? et lorsqu'il viendra pour vous juger, appréhendera-t-il que vous ne l'accusiez lui-même d'erreur ou d'injustice?
5. Et ne trouvera-t-il pas plus tôt en vous des dérégléments très-grands, et une infinité d'actions injustes, qui justifieront pleinement la conduite qu'il tient sur vous?
6. Car apparemment vous avez enlevé ou retenu sans raison des gages à vos frères qui en avaient besoin; et vous avez dépouillé de leurs vêtements ceux qui étaient pauvres, vous les avez renoués nus.
7. Vous avez refusé de l'eau à celui qui était abattu de lassitude, et du pain à celui qui souffrait la faim.
8. Vous vous êtes mis en possession de la terre de votre voisin par la force de votre bras; et vous vous la conservez, comme étant le plus puissant et le plus fort.
9. Vous avez renvoyé la veuve les mains vides, sans vouloir la secourir; et vous avez détruit l'appui des orphelins, au lieu de les soutenir.
10. C'est pour cela que vous vous trouvez aujourd'hui environné de pièges, et frappé tout d'un coup de trouble et de crainte.
11. Et cela vous est d'autant plus sensible, que vous vous imaginez alors ne devoir point tomber dans les ténèbres de l'affliction, ni être accablé par les eaux qui sont venues fondre sur vous, comme un impétueux débordement d'eaux. Et même à présent, vous osez soutenir que Dieu ne vous les a point envoyés pour vous punir de vos péchés.
12. Vous pensez sans doute que Dieu est plus élevé que le ciel, et qu'il est beaucoup au-dessus des astres.
13. Et vous dites en vous-même : Que peut connaître Dieu de si loin? Il juge des choses qui se passent sur la terre, comme au travers d'un voile.
14. Il est environné d'un nuage qui lui en dérobe la vue; il ne considère point ce qui se fait même nous; il se

- siderat, et circa cardines cæli perambulat.
15. Numquid semitam seculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?
 16. Qui sublati sunt ante tempus suum, et fluvius subvertit fundamentum eorum.
 17. Qui dicebant Deo : Recede à nobis : et quasi nihil posset facere Omnipotens, æstimabant eum;
 18. Cum ille impleret domos eorum bonis, quorum sententia procul sit à me.
 19. Videbunt justi, et lætabuntur, et innocens subsannabit eos.
 20. Nonne succisa est erectio eorum, et reliquias eorum devoravit ignis?
 21. Acquiesce igitur ei, et habeto pacem; et per hæc habebis fructus optimos.
 22. Suscipe ex ore illius legem, et pone sermones ejus in corde tuo.
 23. Si reversus fueris ad omnipotentem, ædificaveris, et longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.
 24. Dabit pro terrâ silicem, et pro silice torrentes aures.
 25. Etrique Omnipotens contra hostes tuos, et argentum coærvabitur tibi.
 26. Tunc super Omnipotentem delicias afflues, et elevabis ad Deum faciem tuam.
 27. Rogabis eum, et exaudiet te, et vota tua reddes.
 28. Decernes rem, et veniet tibi, et in visis tuis splendet lumen.
 29. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloriâ; et qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur.
 30. Salvabitur innocens, salvabitur autem in munditiâ manuum suarum.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — RESPONDENS AUTEM ELIPHAZ THEMANITES DIXIT : — VERS. 2. — NUMQUID DEO POTEST COMPARARI HOMO, ETIAM CUM PERFECTÆ FUERIT SCIENTIÆ? Septuaginta vertunt : *Nonne Dominus est qui docet intellectum et scientiam?* Unde in Cantico Annæ matris Samuelis dicitur *Deus scientiarum Dominus*, 1 Reg. 2, 5; à illo enim ut uberrimo et copiosissimo fonte omnes artes et recondite scientiæ atque arcana et magnifica ingeniorum vis profluit; à illo etiam ordo in omnibus, et mirabilium rerum pulchritudo, et velut in concentu symphonia omne artificium et admirationem superans manavit. Itaque S. Paulus *multiformem sapientiam Dei prædicat*, Ephes. 3, 10. Atque ut relictis creaturis oculos in ipsâ Numinis scientiâ figamus, imprimis conetur, et perfectissimè cognoscit essentialium suam, bonitatem, potentiam, perfectiones denique omnes infinitas, in quibus cognoscendis immensus ipsius intellectus copiosissimè expletur, et volutate singulari perfunditur; in quo est ipsius beatitudo; essentialium enim pro speculo habet lato et splendido, in quo se videt atque omnia. Eruditè S. Dionysius lib. de divinis Nominibus cap. 7, § 2 :

promène dans le ciel d'un pôle à l'autre; et il ne s'occupe point de ce qui se fait sur la terre.

15. Voulez-vous donc suivre après la route des siècles passés, et marcher sur les traces de ces impies?
16. Qui ont été enjoints par un décret préordonné; et que le déluge a renversés jusqu'aux fondemens; et que
17. Qui disaient à Dieu : Retirez-vous de nous; et qui s'imaginaient que le Tout-Puissant ne pouvait rien contre eux.
18. Quelque ce fut lui qui ont semblé leurs maisons de biens? Que ces pensées des impies soient bien loin de moi.
19. Les justes les verront périr, et ils s'en réjouiront; et l'innocent leur insultera, comme Noë et les siens insultèrent aux hérétiques qui périrent dans le déluge.
20. En effet, ce qu'ils avaient désiré de plus fort n'a-t-il pas été détruit alors par la puissance de ce Dieu qu'ils croient si impuissant? et le feu de sa colère n'en a-t-il pas dévoré les restes dans l'embrasement de Sodome.
21. Soumettez-vous donc à Dieu, au lieu de vous révolter contre lui, comme ces impies; et demourez en paix dans les eaux qu'il vous envoie : ne vous laissez point aller à l'impatience, ni au murmure : mais entrez dans les sentimens d'une vraie pénitence; et vous vous trouverez comblé de biens.
22. Recevez la loi de sa bouche, et gravez ses paroles dans votre cœur.
23. Si vous retournez ainsi au Tout-Puissant, vous serez rétabli de nouveau, et vous habitez de votre maison l'iniquité, et tous les maux qu'elle y a causés.
24. Il vous donnera, au lieu de la terre, le rocher; et au lieu de la pierre, des torrents d'or; c'est-à-dire, qu'il vous donnera des richesses beaucoup plus grandes que celles que vous avez possédées; et qu'il rendra votre fortune infiniment plus solide.
25. Car le Tout-Puissant se déclara contre vos ennemis; et il grossira tellement vos trésors, que vous aurez des monceaux d'argent.
26. Alors vous trouverez vos délices dans le Tout-Puissant, et vous élèverez avec une entière confiance votre visage vers Dieu.
27. Vous le prierez; et comme il vous accordera ce que vous lui demanderez, vous vous acquitterez avec joie de vos vœux, et lui offrirez avec plaisir ce que vous lui avez promis.
28. Vous formerez des desseins, et ils vous réussiront; et la lumière brillera dans les voies par lesquelles vous marcherez.
29. Car celui qui aura été humilié sera dans la gloire; et celui qui, dans la honte et la douleur de ses péchés, aura abaissé ses yeux vers la terre, se croyant indigne de regarder le ciel, sera sauvé par sa pénitence.
30. Comme l'innocent sera sauvé par sa justice; car l'innocent sera sauvé, parce que ses mains auront été pures; et le pecheur parce que ses siennes auront été purifiées.

Se ipsam, inquit, nascens divina sapientia noscet omnia.

In eâ videt distinctissimè partes omnes mundi, species omnes, naturas singulares, rerum numerus, vim omnem et varietatem, herbas, stirpes, animantes. Quasi in digitis suis numerat in littoribus arenas, in Oceano pisculos, sillantes pluviam guttas, arborum frondes, momenta temporum, hominum et angelorum cogitationes, que, sunt, que fuerunt, et in omnem æternitatem sunt futura. Nec perfectè minus comprehendit et numerando percenset muscas in aere volantes, aut passerum hinc cadentes, aut capillos in humanis capitibus vibrantes, quàm stellas in orbibus celestibus micantes, quas vocat nomine suo, et dicunt : Adsumus, ait Baruch, cap. 5, 34.

In amplissimâ illâ scientiâ hoc quoque est mirabile, quòd nec tempore augetur, nec oblivione minuitur, sed attingit à fine usque ad finem, et præterita atque illa que in omnem seculorum continuationem futura sunt tam clarè et distinctè videt, quàm que modò in oculis geruntur. Itaque nihil fallere illum potest, nihil aciem mentis effugere, nihil inscientiâ præteriri,

Omnia, inquit Apostolus, nuda et aperta sunt oculis ejus, Hebr. 4, 15. In Græco est *παρρησιασμένα*, quæ pulcherrima metaphora est ducta à sacrificiis. Solebat enim (ut theologi Hebræorum movent) hostia primum excoarari, tum à cervice usque ad imam partem discindi, quæ ad intestina, et quæ prius ablitia fuerant et arcana, tum oculis subicerentur. Victimam autem eâ ratione discindere atque aperire, *παρρησιασμένα* dixerunt. Hinc igitur omnia oculis Dei mundum omnem circumspicientis *παρρησιασμένα, nuda et aperta sunt*, ut diloricato pectore, ut intimo cordis sinu patefacto. Quidquid in fundo Oceani delitescit, aut in visceribus terræ latet, aut inscrutabili in corde hominum occultatur, aut reponitur in liberâ voluntate angelorum, penetrat et pervadit Numinis sapientia; et ipsi preparantur cogitationes, I Reg. 2, 5; pro quo Symmachus legit: *Et non sunt apud eum pretextus et excusationes.* Unde sequitur nemini tutum esse aut consultum cum Deo descendere in iudicium. Quando enim nobis cum hominibus negotium est, si aliquid adversario objicere, aut in illo carpere possumus, quod ad nostram defensionem proferamus, videmur nobis dimidia ex parte causam nostram obtinuisse, etiam cum malam causam habemus, quia nimirum hoc pacto iudices à causâ nostrâ divertimus, ne toti in nobis hæreant et defixi sint, utque à nobis admissa noxa quasi obscuratur et implicetur. Hoc vulgò solet inter homines facitari, ut nimirum querant aliqua subterfugia, quibus se evasuros sperant; sed quando ad Deum accedimus, ista omnia concidunt; atque istiusmodi exceptionis fornicia erga ipsum uti velle prorsus stultum et ridiculum fuerit.

Atque in hoc versatur totum Eliphazi argumentum quod utilem quidem et optimam doctrinam continet omnibus in genere salutarem, si non perperam Jobo illam accommodaret, et ex eâ falsum viro innocentissimo crimen impingeret, et indignissima quæque ipsi affligeret, à quibus prorsus erat alienus.

Optat quidem Jobus cum Deo disceptare, suamque innocentiam non glorie ambitu, sed veritatis studio asseruerat. Quod Eliphaz sinistrè interpretatus, velut hominem scientiæ opinione et inculpatæ vitæ existimatione turgentem valide aggreditur. Non hic autem immorandum exquirendo seligendove uno alterove verbo, ex quo Eliphaz iudicare potuerit Jobum audere seipsum cum Deo componere, et scientiam justitiamque suam Deo obtrudere; eo quippe ipso quod se innoxium excoaricari, velletque cum Deo disputare significaverit, Dei tribunal appellavit, amicos carperit, potuit iniquus interpres opinari eâ asserta esse hominis audacis, sapientiam et justitiam ita venditantis sibi que fidens, ut cum Deo ipso se compararet, divinam providentiam reprehenderet, videreturque sibi sapientior Deo, ut qui nosset res prudentius temperare, et justior, ut qui sine noxiâ cederetur à Deo injustè penam infligente. At enormiter Eliphaz pravo suo interpretamento aberrat. Jobus verò dum conscientiam potius quam scientiam asserit

suam, et justitiam commendat, confert sanè nullum laudis et gloriæ in Deum, qui accessione illâ apud mortales clarescit. Et universè iustorum opera eximia quasi annui reditus sunt, quos Deus in thesauris reponit, non quod ex eis emolumentum ullum faciat, quod totum nobis cedit, sed hæc ratione divitis gloriæ ac bonitatis suæ magis orbi manifestet, et amplior eum laudandi nobis inde materia succrescat, in quo sibi tanquam in thesauro complacet qui honorum nostrorum non eget.

Ceterum quam procul hoc absterit à mente Jobi, ut semetipsum cum Deo conferre præsumeret, aut cum eo de justitiæ palmâ contendere vellet, satis ipse declaravit, cap. 9, vers. 2, cum ait: *Verè scio quod ita sit, et quod non justificetur homo compositus Deo; si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille,* etc. Unde mirum est Eliphaz tam parùm fuisse sui memorem, aut certè impudentem, ut eadem toties jam dilutas afflicto calamitas impingeret regereturque.

VERS. 5.—*QUID PRODEST DEO SI JUSTUS FUERIT? AUT QUID EI CONFERS, SI IMMACULATA FUERIT VIA TUA?* Nam, ut patèret ad hunc locum S. Gregorius lib. 16, Moralium cap. 1: In omni quod bene agimus, nosmetipsos, non Deum, juvamus. Idem aiunt in hoc locum sanctus Chrysostomus, S. Thomas, et alii. Rationem reddit Philippus: Quia Deus fons et origo est totius boni, et nullus extra se boni egens. Opera igitur nostra nobis, non Deo utilia sunt, Deus enim ita supra omnem creaturam elevatus est, ut nullâ re creatâ indigeat nec aliquid extra ipsum in eis cedit utilitatem, etiamsi in honorem et gloriam illius fieri dicatur; honor enim in honorante, non in honorato, est, etiam inter homines. Hoc tamen inter honorem hominis et Dei interest, quod dum honoratur homo, etiamsi honor illius in alio sit, et ipse illum ignoret, sit tamen ei utilis (quocirca qui ei aufert honorem, verè ac propriè dicitur ei damnum inferre); at honor Dei, qui in nobis esse dicitur dum bene operamur, vel religiosè eum colimus, non dicitur cedere in utilitatem ipsius Dei, nam nihil à nobis accipere potest quod suâ aliquo modo intersit; ideoque ex parte nostrâ nil ipsi Deo conferre possumus. Hinc Christus Dominus, Luc. 17, 10: *Cum, inquit, feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicitè: Serè inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus.* Ubi duo dicit Christus: Primum, scilicet nos servando præcepta non mereri eo præcisè laudem à Deo seu gratiam habere, quia gratias referre solemus pro his quæ nobis gratuita exhibentur (et hic est sensus directus horum verborum, ut patet ex contextu et similitudine servi quæ præcessit); secundum verò, nos etiam servos omnino inutiles esse, quia servitio nostro nihil utilitatis accedit Deo, pro quo gratias referre tenetur.

Sed dicit aliquis: Ergone etiam servum inutilem dicemus Paulum Apostolum adimplentem eâ quæ desunt passioni, quique tot ac tanta perperus est pro nomine Christi; qui denique universum docuit mun-

dum, et innumeros peccatores Deo lucratus est? Similiter et S. Petrum, Apostolorum coryphæum, et S. Joannem Evangelistam, et Augustinum, Ambrosium, Hieronymum et alios doctores sacros, qui tantum Ecclesiæ Dei profuerunt, hos servos inutiles reputabimus? Ita quidem quoad Deum, quia licet plurimum fructum fecerint, et multas animas lucrati sint, luero tamen hujusmodi nihil accrescit Deo in se. Nec Deus esset, si lucrum in se aliquid acquirere potuisset. Lucrum igitur istiusmodi totum quantum nostrum est et ipsorum servorum, non autem ipsius Dei, cui soli honor et gloria.

Ceterum Septuaginta versum hunc ita reddunt: *Quid enim curæ est Domino, si tu iustis operibus tuis absque crimine; aut utilitas, quod simplicem facias viam tuam?* Quod non ita intelligendum quasi Deus oculos claudat, nec ullum inter bonos et malos discrimen constituat, sed quòd ipsi ex justitiâ nostrâ nihil accedat, ac proinde cum illam vult, vult nostrî causâ, non ipsius propriâ, ob nostrum emolumentum, non suum. Quoniam verò Deus omne bonum à se promanare agnoscit, en cur bonum amet, sicut fieri non potest, ut alter sit affectus, cum ipse boni sit fons et origo. Ceterum sui respectu, id est, propter commodum aut emolumentum ullum, quod inde recipiat, non est illi curæ, quomodo vivant homines. Cum homines quidquid mali poterunt agent, num justitiam illam, quæ in Deo est, ipsi eripient? an poterunt illius majestatem imminuere? nunquid gloriam ejus et honorem abolere? num regni ipsius limites contrahere? Minime gentium. En igitur quomodo dicitur Deo non esse curæ quid homines faciant. Sed quod ad nos attinet, videmus, an non sit beatitudo nostra, nos ad ejus nutum et voluntatem conformare, et ipsius imperio nos subdicere; cumque nec nobis, nec vitâ nostrâ, nec operibus nostris indigens, ita tamen sollicitus sit, ut vitam sanetè instituamus, ex eo cognoscamus charitatem, quâ nos complectitur, sicut jam dictum est, quòd nos sibi conjungere dignatus sit, et quidem ita conjungere, ut si bene vixerimus, dicat regnum suum stabilitum, sin malè, neget se regnare. Quomodo autem id fit? An possumus impedire, ne Deo suum remaneat imperium? Minime. Cur ergo ita loquimur? Ut, sicut dixi, declarem, quanto nos amore prosequatur, iuxta quod in Proverbiis ait, cap. 8, 51: *Deliciae meæ esse cum filiis hominum.* Deus istiusmodi verbis utitur, ut intelligamus ipsum nolle bonum, quod in se habet, conclusum et occultatum continere, sed velle de ipso partem aliquam super nos effundere et nobis communicare. Talem igitur nostrî curam gessit, ut illi curæ sit, quomodo vivamus, sed non quòd inde damnium aliquod aut emolumentum percipiat. Quæ est summa ejus quod hoc et præcedenti versiculo docetur, ac magis sequenti versu declaratur.

VERS. 4.—*NUMQUID TIMENS ARGUET TE, ET VENIET TECUM IN JUDICIUM.* Hic nobis adhuc clariùs ostenditur nos nihil profecturos, si sicut solemus cum nostris æqualibus adversus Deum tergiversati fuerimus. Cur enim in litibus et jurgis inter se susceptis tot cavillationibus solent uti homines, nisi ut obicem aliquem opponant, et adversarium placent, aut saltem ipsi timorem incutiant, ne vehementius ab ipso urgeantur? Quoniam iurgat homines nonnunquam falsi sui opinione ita turgent, ut inducant animam eam Deum facitare quod alii erga alios faciunt, propterea dicit: *Numquid timens arguet te?* id est, putasne ex timore tui Deum discipaturum tecum iudicio, quasi te metueret, tuamque injustitiam aut versutiam reformidaret? Quid enim Deo possumus facere unde nos timeat? num forsitan timebit ne ipsis cervicis pedibus nostris premamus? Atqui quisquis giganteo ausu adversus Deum insurgit, quid aliud agit, quam sibi ipsi cervicem frangi? Non est igitur quòd existimemus Dominum sibi timere à nobis (stolidissima enim sit istiusmodi persuasio); sed sciamus Deum, cum nos ad tribunal suum citat, idè non facere, quasi illi nocere possumus, sed ut cogat nos sentire malum quod in nobis est, et eo incitemur ad querendum remedium, utque verè poenitentia ad ipsum accedamus, secundum ejus voluntatem gubernari cupientes. Et certè inexcusabiles omnino simus, si ipsi restiterimus, et ad malitiam nobis insitam rebellionem illam et obstinationem, quæ nos ipso ad se revocante fleciti non sit passa, adjuverimus; de quâ subdit:

VERS. 6.—*ABSTULISTI ENIM PIGNUS FRATRUM TUORUM SINE CAUSA, ET JUDOS SPOLIASTI VESTIBUS.* Objicit

enim in litibus et jurgis inter se susceptis tot cavillationibus solent uti homines, nisi ut obicem aliquem opponant, et adversarium placent, aut saltem ipsi timorem incutiant, ne vehementius ab ipso urgeantur? Quoniam iurgat homines nonnunquam falsi sui opinione ita turgent, ut inducant animam eam Deum facitare quod alii erga alios faciunt, propterea dicit: *Numquid timens arguet te?* id est, putasne ex timore tui Deum discipaturum tecum iudicio, quasi te metueret, tuamque injustitiam aut versutiam reformidaret? Quid enim Deo possumus facere unde nos timeat? num forsitan timebit ne ipsis cervicis pedibus nostris premamus? Atqui quisquis giganteo ausu adversus Deum insurgit, quid aliud agit, quam sibi ipsi cervicem frangi? Non est igitur quòd existimemus Dominum sibi timere à nobis (stolidissima enim sit istiusmodi persuasio); sed sciamus Deum, cum nos ad tribunal suum citat, idè non facere, quasi illi nocere possumus, sed ut cogat nos sentire malum quod in nobis est, et eo incitemur ad querendum remedium, utque verè poenitentia ad ipsum accedamus, secundum ejus voluntatem gubernari cupientes. Et certè inexcusabiles omnino simus, si ipsi restiterimus, et ad malitiam nobis insitam rebellionem illam et obstinationem, quæ nos ipso ad se revocante fleciti non sit passa, adjuverimus; de quâ subdit:

VERS. 5.—*ET NON PROPTER MALITIAM TUAM FLUMINAM, ET INFINITAS INIQUITATES TUAS?* Certum quidem est hæc in Jobum virum innocentissimum et omni virtutum genere ornatissimum minime quadrare, cum ab Eliphazo malè idcirco applicatur. Nobis tamen interea generalis ejus propositio tenenda est, quæ salutarem omnino doctrinam continet, dummodo cum nobis prout opus est applicemus; nempe nunquamque nostrum debere frequenter in seipsum descendere, conscientia lætebras excutere, sese incorrupto iudici sistere, reum se peragere, culpam agnoscere, nec expectare dum ipsum Deum persequatur, sed à semetipso delictorum suorum penas exposcere, singula discutere, et pro occultis etiam et alienis, quæ innumera sunt, veniam deprecari. Id, inquam, si non perfunctorie, sed diligenter et sollicitè fecerimus, nos adduct ad animi demissionem et veram poenitentiam, ita ut non amplius tam tardi simus, ut eramus, ad Deum ac iudicem nostrum tempore opportuno nobis repromittendum; saltem non ita amplius refractarii erimus, ut adversus illius castigationes et simulatos recalcitremus; intelligemus enim non cum homine nobis negotium esse, sed cum Deo, qui nec falli potest, nec fallere, quæ nec muneribus corrumpere, nec confectis astute dolis decipere valeamus. Hinc tamen malè, ut dixi, inferi Eliphaz Jobum à Deo integro et sapiente iudice tam severo æquoque iudicioque puniri, quòd esset gravibus sceleribus implicatus. Quod ut probet, gravissima confingit crimina, eaque viro innocentissimo non minus falsò quam impudenter, impingit, dicens:

VERS. 6.—*ABSTULISTI ENIM PIGNUS FRATRUM TUORUM SINE CAUSA, ET JUDOS SPOLIASTI VESTIBUS.* Objicit

hic Jobo crimina, quæ divitum improborum atque tyrannorum propria esse videntur, et eorum qui impietatis, rapinæ et crudelitatis fructibus discere solent, nimirum sordidam avaritiam, incredibilem feritatem atque inhumanitatem: *Abstulisti, inquit, pignus fratrum tuorum.* Immisericordiæ profectò et inhumanitatis est maxima, erga fratres et propinquos non esse liberalem ac muniticam, sed sævum creditorem et turpis lucri usurarumque exactorem, atque illis egentibus, aut etiam postulantibus, nihil sine pignore dare, verum captis pignorum postea cogere et coercere. Quid verò frater fratri mutuo et commodato, ac non potius dono minimèque reddendum desisse, aut reddendum verò, cum primum possit, sine pignore, sine repetitione, existimandum est? Certè qui sua fratri communia non fecerit, is fraternam compellatione indignus, et humani sanguinis exors censendus, proptereaque ab hominum communitate ablegandus, in quem illud exquisitè quadrat, quod de tyranno dictum est à Cicerone sapienter lib. 5. Offic. «Hoc genus pestiferum et impium ab hominum communitate exterminandum. Etenim ut membra quadam amputantur, si ipsa sanguine et tanquam spiritu carere cœperunt, et nocent reliquis partibus corporis; sic et in ista figurâ hominis feritas et immanitas belluæ à communitate et tanquam humanitate corporis segreganda est.»

In Hebræo et apud Septuaginta sensus est vehementior: *Ἐσφιζήσασι δὲ τὸς ἀδελφούς σου πῖναξ.* *In pignus autem accepisti fratres tuos in vanum,* id est, non solum illorum bona, quasi tibi obnoxia et debita, injectâ manu tibi asservisti, sed illos ipsos per vim et tyrannidem comprehensos tenens suffocabas, quoad usque redderent universum debitum, quemadmodum in evangelicâ parabola de iniquo servo legitur. Idque sine causâ, quod S. Thomas interpretatur «sine causâ necessaria, quia de fratribus tuis sine pignore confidere poteras.» Alii exponunt frustra, *supervacuè, sine merito, gratis, nihil debentes.* Nam solent divites avari in mediâ luce et in mediò forò latrocinia exercere, et spoliare sine causâ pauperes, atque fingere se creditores et alios debitores, qui licet nihil à divitibus unquam acceperint, nihilque debeant, sed tamen propter paupertatem pares non sunt repellende injuria, asserende veritati, redimende vexationi. Sic exponit Origenes in Catenâ: *Frustra pignus abstulisti ab iis quibus nihil ipse crederas.* Super illo autem quod sequitur: *Et nudos spoliasti vestibus,* quasiunculam sic proponit, solvique idem Origenes: «Atqui nudos spoliare qui poterat? Nudos igitur valde inopes cogitare debemus, qui non alteram habent vestem.» Facilius et clarius sic exponas, q. d.: Quem spoliasti ablato et capto pignore, effecisti ut nudus maneret: erepto itaque vestitu nudum spoliatumque contra naturæ et humanitatis jura dimisisti. Est namque in ipsâ rationis et humanitatis lege positum, quod benignissimus deinde legislator hominum Deus præcepto suo et lege cavet, Exod. 22, 26: *Si pignus à fratre tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei;*

ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius, ne habet aliud in quo dormiat. Accipit nimirum vestem pro calcitrâ, aut pro lodice. Nam etiam Ulpianus jurisconsultus clarissimus inter vestimenta numerat omnia lanea lineaque, vel sericea, vel bombycina, quæ induendi, præcingendi, amictiendi, insterndendi, injiciendi, accumbendi causâ parata sunt. Quare apud Amos, cap. 5, 8, quod nos legitimus *vestimenta pignorata*, Chaldaeus reddit, *lectulos oppignoratos.* Vel certè accipit pro illo ipso vestimento, quo et se operit interdù, atque noctu etiam jacens se contegit. Ita Pineda noster, qui simul observat hoc loco per vestes non solum strictè debere intelligi vestimentum, verum etiam quamcumque aliam domesticam et necessariam suppellectilem ad commodam vitæ sustentationem. Sic apud Isaiam, cap. 1, per vestes et panem, opes et facultates necessariae ad vitam intelliguntur: *Vestimentum tibi est, princeps esto noster,* id est, tibi suppetunt necessarie facultates, patrocinium nostri suscipe. Ubi respondet eodem sensu: *In domo meâ non est panis neque vestimentum.* Illud non præmittendum quod eleganter indicat Origenes, videlicet posse dissolvi hanc postremam versûs partem à præcedenti, et nunc proponi aliud immisericordiæ genus, videlicet, quod non vestierit nudum: «Fortassè, inquit, amictum nudo non præbere, ablationem spoliationemque non cepavit. Spoliator enim et raptor is est, qui nudum non induit.» Sicut qui esurientem non pavit, occidisse censetur. Quem loquendum sequentia magis confirmant.

VERS. 7. — AQUM LASSO NON DEDISTI, ET ESURIENTI SUBTRAXISTI PANEM. Pulchrè ad hunc locum Olympiodorus in Catenâ: «Ergo, inquit, reus quispiam est, non solum quia injuriam facit, sed etiam quia beneficiò non facit. Vide igitur quanta nostra in alterum esse debeat beneficentia, quandoquidem non minime strasse sitientibus pocula, criminâ dicit, sicut et aquæ frigidæ poculum mercede non caret. Itaque immoderate inhumanitatis Jobum condemnât Eliphaz, quod nec aquam, gratiam sumptus omnis expertem, homini siti enecto, quod ipsum scelus est gravius, tribuerit. Hæc quidem certè crimina sunt prorsus vituperatione digna, sed quæ in Jobum tamen minime conveniant; erat enim alienissimus ab illo crimine inhumanitatis, quod calumniosè ac mendaciter ei Eliphaz impingit.

Aqua (ut alibi diximus, et hic Pineda notat) est symbolum abundantiae. Quæ vocis proprietates et significatio præsentî loco et instituto convenit, ut significet Eliphaz ex magnâ illâ divitiarum abundantia et affluentia divitis ne guttam quidem redundans in sitientes et lassos, quemadmodum de epulone evangelico scriptum est, Luc. 16, 19, quod *epulabatur quotidie splendide*, et ne mica quidem famelico obviaret. Proh avitiam inexplibilem, et sacram auri famem, quæ ad victum ac vestitum nihil sufficere, at verò nihil pauperibus defecere æstimat recogitare! Quæ inhumanitas hominem effici omnis humanitatis et misericordiæ exortem, siquidem talis in vitâ suâ

proiecit intima sua, Eccli. 10, 11. Qui autem viscera projecit, in quibus sedes est misericordiæ, omnem humanitatis legem et fidem abnegavit. Hi sanè nunquam derivant fontes suos foras, Prov. 5, 16, sed claudunt viscera sua ab egenis, atque mendicis petentibus respondent sicut æstus in siti. Quid enim succi et humanitatis ardens astus communicabit sitibundo et lasso?

Illud præterea notandum, quòd licet quicumque potus per aquam intelligi soleat, hoc loco tamen pro frigida sumi videatur, id est, ea quæ nullis expensis eget, non igne ad calefaciendum, non alio medicamento, aut vini mixtionè ad condiendum, sed faciliè parabilis sit, quæ homini interdici etiam sceleratissimo lex humanitatis vetuit. Quam etiam vim expressit Christus in Evangelio, dicens, Matth. 10, 24: *Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem suam.* Est autem aqua tenuis et vulgaris beneficii symbolum, de qua pulchram Seneca lib. 2 de Beneficiis, cap. 2, et in rem præsentem opportunitatem sumpsit similitudinem: «Quemadmodum in ægris aqua tempestivè data remedi locum obtinet, ita quamvis leve et vulgare beneficium sit, si præstò fuerit, gratiam pretiosâ, sed lentè et diu cogitatè muneris vincit.»

ET ESURIENTI SUBTRAXISTI PANEM. Quasi dicat: Victum et panem, quem esurienti non porrexisti, subtraxisse ac rapuisse censendus es. Gravissimus sanè hic error divitum est, quòd abundè sibi cantum arbitrantur, si manus à factiore ac rapinâ abstinuerint, nihil pensi habentes, an opibus suis ad luxum, an ad misericordiam utantur; audiant sanè magnum Gregorium, qui parte 4 Pastoralis, admonitione 22, hos tales eidem maledictò subjicit, quo in fructuosa ficus olim à Christo percussa est: «Terram, inquit, ficulnea sine fructu occupat, quando locum, quem exercere alius per solem boni operis valuit, stultus per desidiam umbram premit. Hi autem dicere non nunquam solent: Concessis utimur, aliena non querimus, et si digna misericordiæ retributione non agimus, nulla tamen perversa perpetramus. Quod idcirco sentiunt, quia videlicet aurem cordis à verbis cœlestibus claudunt. Neque enim dives in Evangelio, qui induebat purpurâ et bysso, et epulabatur quotidie splendide, aliena rapuisse, sed infructuosè propriis usui fuisse perhibetur; eumque post hanc vitam ultrix gehenna suscepit, non quia aliud illicitum gessit, sed quia immoderato usu totum se licitis tradidit.» Hactenus vir ille sanctus, qui paulò etiam superius: «Admonendi sunt, inquit, qui nec aliena rapiunt, nec sua largiuntur, ut sciant eam, de quâ sumpti sunt, cunctis hominibus communem esse terram, et idcirco alimenta communiter omnibus proferre. Incassum ergo se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi privatim vendicant, qui cum accepta non tribuunt, in proximorum nec grassantur, quia tot penè quotidie perimunt, quot moriantium pauperum apud se subsidia abscondunt. Sanè (inquit S. Leo, serm. 4 de Collectis) idcirco te Deus abundare voluit, ut per te

calius non egeret, et per ministerium operis tui pauperem ab egestatis labore teque à peccatorum multitudine liberaret. O mira providentia et bonitas Creatoris, ut uno factò duobus vellet esse succursum! Quid enim causa potuimus esse, cur eterna illa sapientia, quous natura pares condidit, tanquam impares esse voluerit ascendi fortunâ, nisi ut necessitudine quidam devinctos hunc beneficentia exerceret, illum patientia, et ut refectio pauperis diviti fieret occasio salutis?

Faessant igitur inania illa et frivola divitum avarorum subterfugia dicentium: Quomodò verò? Numquid facultatibus meis me nudari convenit? quòd Deus mihi dedit, nonne meum est, ut de eo quantum mihi videbitur nec plus impertiam? Si opes aliquas habeo, illas non rapui, nemini propter ipsas damnum intuli; cur non mihi licet possidere quòd à Deo habeo? Gratias enim illi ago, cognoscens id mihi ab ipso datum esse. Frustra hæc adferemus in medium. Quamvis enim Dominus det divitibus id quod ipsi possident, modò habeant melius legitimum, ita ut possint jure profiteri se ab ipso habere, non tamen eâ conditione acceperunt, ut nullâ aut perfectoriâ egestatis et inopia alterius habitâ ratione, ipsi eo uterentur. Cum enim Deus nobis uberiorè copiam largitur opes, nos quasi suos procuratores et economos constituit, quorum munus est non solum accipere et colligere, sed etiam distribuere prout Dominus jussit. Cui igitur bonorum copia suppetit nequaquam dixerit: Atqui hoc meum est; ita quidem, sed eâ conditione, ut de eo subvenias indigentibus, idque animo volente ac benigno, promptoque ac liberali. Quas cleemosyna conditiones vitæ à Tollenario in Ecclesiastæ cap. 11, vers. 1, elegantè expensas. Ut sit, minimè excusamus, si proximi nostri esurierint, nosque cognitâ ipsorum necessitate et indigentâ nihil opis et subsidii attulerimus; argumento enim illud erit nos bonis quæ Deus in potestate nostrâ esse voluerat, abusus esse, idèòque Deum nos habiturum tanquam homicidii reos. Atque hoc est quod hoc versiculum insinuat, scilicet eum puniri à Deo qui panem pauperi esurienti denegavit, nec potavit aquâ sitientem.

VERS. 8. — IN FORTITUDE BRACHI TUI POSSIDERAS TERRAM, ET POTENTISSIMUS OBTINERAS EAM (1). Objicit hic Jobo tyrannicam violentiam ac dominatum, q. d.: Non jure, sed injuriâ, non aequitate, sed vi et

(1) Id est, tyrannicè dominaberis.

POTENTISSIMUS, etc., violentus et in subditos injurius et injustus. (Menochius.)

Rapisti pauperis hereditatem, ut illam usurpares. Discrepat Hebræus: *Qui habebat robur brachiorum, dominus erat terræ, et acceptus tibi tibi morabatur.* Cum judicium ferres, iniquè personarum acceptio peccasti, potèti et amico adjuicans, quæ ad illos non pertinebant: *spoliabas iniquè egenum et adveniam.* Septuaginta: *Admiratus es quorundam personam, habitare autem fecisti pauperes super terram.* Codices quidam Græci erunt: *Cubare fecisti pauperes super terram,* erepto illis cubili. Melius tamen hæc exprobratio de acceptio personarum explicatur, et de eversione familiarum, quæ Jobus in extremas rerum angustias dejecerit. (Calmet.)

armis eas, quas habebas divitias, et comparasti, et aliis imperabas, quia fortior illis et violentior eras. In Hebraeo ad verbum est: *Vir brachii terram occupabat, et cuius persona accipi solebat habitavit in ea.* Ubi *virum brachii* potentem appellat, *cuius persona accipi solebat*, id est, qui iudices, si aliis injuriam faceret, resistere non audebant. Quare praeter eam quam Vulgatus expressit, potest hic locus aliam habere sententiam, q. d.: *Aequo animo patiebaris, ut potentes et locupletes homines aliorum bona per vim occuparent; quod crimen gravissimum est in eo qui republicam cepisset.* Ita Sueticia.

Vatabius verò sic exponit, q. d.: *Pauperes non dignaris pane, et potentibus possessiones tuas offers, et eis quos magni faciunt homines propter auctoritatem eorum.* Idem indicavit Nicetas: *Humiles, inquit, per vim oppressisti, potentes suspexisti atque ornasti.* Et ferè eodem modo Origenes. Hoc nimirum est ius regni, quod Samuel Israëlitis regem postulanti bus proposuit 1 Reg. 8, 14: *Agros, inquit, vestros, et vineas, et oliveta optima tollet, et dabit servis suis.* Ubi regis suis bonis non contenti dicuntur in aliena involvatur.

Hanc regum cupiditatem sub artificioso quodam et typico apologo ligna significarunt, cum regnum ficu detulerunt: *Dixerunt enim ligna* (inquit textus, Jud. 9, 10) *ad arborem ficum: Veni, et super nos regnum accipe.* At quid ficu cum rege, ut ipsa praeter ceteris arboribus suscipiendo arborum regno eligatur? Multum profectio; nam, ut rectè ibi Montanus, c nulla, inquit, ex omni plantarum genere avaritiae studium apius referat quam ficus; cuius ad exsurgendum undique humorem et frequentissimas radices, et nonnulla adeo longè deprehenduntur, ut ad putcos et fontes ac paludes longo intervallo distantes pertineant; adeo etiam sagaces, ut intra domos loca quaerere, subire atque obtinere didicerint, in quibus lagenae, hydrice caeteraque aquaria vasa statuunt, ibique soleant ditibus haerere. Non aliter et reges (tyrannos intelligo) alienas opes ardentes sidunt, ad easque corripandas in mille manus et brachia dilatantur, in publicas et privatas aedes sese insinuant, locales, crumenas, thesauros, quodquid abditum et repositum est tentant, palpant, adormitur.

Eadem fortassis causa est cur etiam viti obtulatum fuerit regnum à ceteris arboribus: *Veni, inquit, ad vitum, et impera nobis.* Nam quemadmodum vitis latissimè serpit, et, ut loquitur Marcus Tullius in Catone, claviculis suis quasi manibus quidquid est nacta complectitur; seu, ut loquitur Tertullianus, lib. de Anima, esp. 19, *e si quid attingit ultrò amabit, et quidem virtuositas amplexabitur; tam de suo ingenio quam de tuo arbitrio propraet esse secura.* hoc est, non expectat ut à suo ipsa colono religatur, sed per seipsam nativè quidam industrià quidquid nascitur amplectitur, ut firmior sustentetur; ita planè et reges omnia diripiunt, ut possint suarum possessionum fines latius propagare, suamque dignitatem contra hostium injurias tueri. Magno certè regni et

reipublicae malo princeps avarus nascitur, cui nimirum census publici et vigiliat plus equo placeant; quò fit, ut miserrima plebecula cogatur ad egestatem et extremam pauperiem, cum tyrannus in suorum possessionem violentè irruat, eorumque peculium depeulatur.

Certatim à doctis illud Tiberii celebratum est: *Boni pastoris esse tendere pecus, non degubere.* Quo damnabat tyrannos illos *degreberes*; qui snis abradunt quidquid possunt, et sic importunitis in fiscum suum convertunt, ut à misera plebecula non pellem modò, sed et carnes ipsas detractas velint. Eamdem sententiam, sed aliis verbis expressam, ab Alexandro Macedone litteris proditam habemus; huic enim cum discipulicerent exactiones, eorumque potissimum qui à subditis ampliores vigiliatam reditus quam per fortunas hominum liceret extorquebant apud suos dicitur: *Otiorem odi qui radicatis herbas convellit, atque ad imò stirpe arbores excidit.*

Ad hanc principum rapacitatem coercendam praecipiebat Deus, ut regi Israël tantum praesidium assignaretur, quantum ad congruentem ejus sustentationem sufficeret, ne ipse alicujus indigentiae prelexit in alienas fortunas involaret: *De terrà, inquit, Ezech. 45, 8, erit ei possessio in Israël; et non depopulantur ultra principes populum meum.* Quid enim esse poterat iniquis quam propriis affluere et alienis inihiare? Propterea statim addit: *Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis, principes Israël; iniquitatem et rapinas intermitte, et justitiam et iudicium facite; separate confinia vestra à populo meo, ait Dominus Deus.* Quibus ultimis verbis confinium discriminatio praecipitur, ne inde aliqua alienorum invasio subsequatur. Quid si in confinio sui populi praedantur? quid si in illius medio grassantur? *Principes ejus* (inquit idem propheta, cap. 22, 27) *in medio illius quasi lupi rapientes praedam.* Neque enim minores praedas agent rapaces principes inter cives quam voraces lupi inter agnos. Non minus apta est illa translatio, quæ Nabuchodonosor dicitur, Ezech. 17, 3, *aquila magnarum alarum plena plumis, seu, ut habent Septuaginta, plenis unguibus.* Quia quot sunt in aquila plumae, quibus ipsa tegitur, tot sunt in rege ungues, quibus aliena rapit. Sub eadem metaphora dicitur et Pharao ibidem, 7, *aquila grandis, magnis alis multisque plumis, seu, ut iterum vertunt Septuaginta, multis unguibus;* haud dubium, quin propter rapacitatem; ut ubi D. Hieronymus interpretatur. Unde non immeritò D. Augustinus lib. 4 de Civitate, cap. 4: *Remotà, inquit, justitià quid sunt regna, nisi magna latrocinia? Quia ipsa latrocinia quid sunt nisi parva regna? Tale hic Eliphaz Jobi regnum fingit, utpote subditorum spoliis civiumque rapinis conflatum, et cum atrocissimè viduarum ac pupillorum oppressionem conjunctum; id quod sequenti versu maxime exaggerat:*

VERS. 9.—VIDUAS DIMISISTI VACUAS, ET LAECERTOS PUPILLORUM COMMIXISTI (1). Id est, iis eras infestus atque

(1) Fulcrum omne orphanorum, res illorum diripiisti, damnasti inique, nec adversus injuriam et iniquitatem protexisti. (Calmet.)

crudelis, quos omni praesidio orbatos esse intelligebas. Hoc ferè commune tyrannorum est vitium, ut eò adiacent avaros et inclementes oculos, ubi minis esse vident ad repugnandum virum. Et idè Deus pupillorum viduarumque causam atque tutelam iudicibus principibusque commendat, et omnium manus severè arceat ab illorum injuriis, ut supra cap. 6, vers. 27, fusiùs ostendimus; quæ ad hujus quoque loci illustrationem majorem consulat licet.

Mirum sanè videri possit, quemodò et cur Eliphaz Jobum hic accuset criminum, quæ nunquam in ipso animadversa fuerant. Nam (ut deinceps videbimus) Jobus totà vità valde humanus et liberalis fuerat, sicut se proficitur orphanorum tutorem et viduarum protectorem fuisse, excis oculorum, claudis tibiarum loco existisse, manum denique suam indigentibus nunquam clausam fuisse. Cur igitur Eliphaz et quâ fronte objici illi quòd proximorum bona et facultates rapuerit, quòd non misericos, sed crudelis fuerit, viduas dimiserit vacuas et laecertos pupillorum commixerit? Ita videntur planè contradictoria et à ratione praesors aliena esse. Sed nobis sciendum est, quòd non semel jam notavimus, Eliphazum iudicare de Jobo esse afflictione, quæ causa est cur omnia pervertat, ut sapienter ostendimus. Nos autem eà prudentiã praeditos esse oportet, ut cum Deus adhibet aliquid, non statim concludamus eum hominem esse improbum, et pro merito tractari; hoc enim est aratum hobus praepone, ut vulgato dicitur proverbio; unde non mirum est Eliphazi iudicium fuisse depravatum atque corruptum. Quàm falsò autem et inique Eliphaz Jobum inclementie et injustitiae erga viduas et pupillos arguat clarissimè patebit ex infra dicendis ad capituli 31 vers. 17, ubi se maximum viduarum et pupillorum patronum disertè proficitur.

Porrò *laecerti pupillarum*, quos comminuisse Jobus arguitur, sunt ipsa pupillaris aetas infirma et rudis, quæ nobilium virorum patrocinio veluti laecertis protegi debet; sed illi non audent se tyrannorum violentie opponere, cum pupillorum fortunas everti vident. Laecerti item sunt leges et iudices, qui legum custodes sunt et vindices, quique pupillorum dici possunt parentes. Sed hæc omnia conceleat quidem tyrannorum avaritia, et vis inique frangit; Dei tamen ultionem minime evadit, quapropter subiungit:

VERS. 10.—PROPTEREA CIRCUMDATIS ES LAEQVES (1), ET CONTRUBAT TE FORMIDO SCRITA. Laeqves appellat Eliphaz cruciatus, dolores, anxietates, infamiam, omnia denique mala, quibus Jobus ut moestissimo carcere constrictus fuit. Eodem nomine calamitates vocabat David dicens, Psal. 10, 6: *Piliet super peccatores laeqves, ignis et sulphur, etc.* item alibi ait, Psal. 65, 11: *Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro.* Pro verbis verò illis: *Contrubat te formido scriba,* (1) Nullum ibi patet effugium à malis, quibus proferis.

CONTRUBAT TE FORMIDO. Cum enim gravis sint quæ patris, adhuc tamen graviorum malorum expectatione contrubaris. (Menochius.)

bellum insigne. Non enim una vel altera afflictione infestatus fuit Jobus, sed exercitum quoddam milicionem bene instructo et conjurato obsessus bellum grave diu sustinuit, quod tanti viri patientiam fortitudinemque commendat.

Tropologice. Vita nostra tentationum quibus circumdata est, juxta illud Ecclesiastici: *Scito quantum in medio laqueorum ingrederis.* O viam impeditam et periculosam! in qua nostra eò magis est miseranda conditio, quòd eos laqueos in nostram perniciem structos luminibus oculorum non videmus! Quæ res nobis magna sine dubio metum incuteret, et mentem pavore completeret. Hoc idem magno Antonio Numen ostendit, qui luce Dei aliquando illuminatus totum hunc vidit mundum laqueis repletum adeo crebris atque tenacibus, ut vix viva anima extricare se posset atque in sublime evolare. Quæ tristis et formidanda species non modò metum, verum etiam detum et mortorem excivit à sanctissimo illo viro de periculis hominum cogitante. Consilium in timore fuit S. Ambrosius, in quo digna religionis duce et curatore animarum illa item laqueorum metum incuteret: *Multi* (inquit lib. 4 in Lucam) *laquei quæcumque ingrediuntur: laquei in lege, laquei in pinnis temporum, et in crepidinibus parietum tenduntur ad diabolo; laquei in philosophiã, laquei in cupiditatibus. Oculis enim meretricis laqueus est peccatoris. Laqueus in pecunia, laqueus in religione, laqueus in studio castitatis.* Quòd si ipsa per se cadit hominum imbecillitas, si mundus mille et mille modis conatur evertere, si tota hujus mundi figura, ut S. Paulini verbis utar, epist. 2, *zabulicis praetenta retibus est,* si laquei ubique irretiunt, si obstita praesentis omnia, qui poterit esse vacuus à timore, cum periculis lubricis sit locus, et praecipis in malum via? Nam verè et eleganter Seneca, epist. 97: *Non prout tantum est iter ad vitia, sed praecipis.* Eadem mente S. Leo, serm. 5 in Quadragesimam in tentationum multiplici varietate et periculis obstupescatis et haerens exclamavit: *Plena omnia periculis, plena sunt laqueis; in evitant cupiditates, insidiantur Hebraee, etc.* et serm. 11: *Laqueus est in securitate, laqueus in timore, etc.* Nos utinam laqueos, ut par est, omnes eaveremus, ne, quod vates Purpuraceus admonuit, Psal. 54, 8, *cuiquam veniat laqueus, quem ignorat,* hoc est, quem non cauet, quem non omni provisione animi studioque devitat.

VERS. 11.—ET FUTURAS TE TENEBRAS (1) NON VISU-

(1) *Et vous pensez ne devoir jamais tomber dans les ténèbres, ni être accablé par un impétueux débordement d'eau.* Tel est le malheur des insensés qui sont dans le comble de la gloire et des richesses, de s'y regarder comme en assurance, et de détourner de leur esprit toutes les pensées qui pourraient troubler la paix. Il est criminellement dont ils jouissent. Celui, au contraire, qui est vraiment sage de la sagesse de Dieu, n'envisage point sa prospérité sans être frappé de frayeur dans la vue de ces ténèbres où elle est capable de le conduire, et de ce débordement d'eau qui peut l'accabler tout d'un coup, soit que l'on regarde ces ténèbres et cette inondation selon le sens littéral, qui marque l'obscurissement et l'abaissement de tou-

gere nequiverit. At Jobus minime obdormivit, sed vigilans et rerum presagio cautus Deum coluit, seque ad prelium comparavit, ut è capite tertio liquet, ubi ait: *Antequam comedam suspiro, et tanquam inundans aquae sic rugitus meus; quia timor quem timebant eventit mihi, et quod verbera accidit, etc.*

VERS. 12. — AN NON COGITAS QUOD DEUS EXCELSIOR COELO SIT, ET STELLARUM VERTICEM SEQUIMUR? Quasi dicat: Profecto tu non consideras Deum esse caelis sideribusque altiore, qui è sublimi loco ut summus imperator omnia circumspicit et moderatur. Sic à theologis Ægyptiis Deus fingebatur supra loton aquaticam sedens, cujus arboris poma, folia aliaque rotunda sunt; quo symbolo hieroglyphico significabatur Deum hujus orbis complexum et confusione omne superare, eminare luto, longe remotum esse à sordibus labentium rerum, et sublimi quodam imperio et divino potiri. Quà propemodum ratione lamblichus lib. de Mysteriis Ægyptiæ theologiae arcanum interpretatur. Sed istiusmodi fabulis ac superstitionibus omissis, secundum veram theologorum sententiam triplici modo Deus dicitur *Excelsus* et Altissimus.

Primo, ut causa omnis celsitudinis et sublimitatis, quae est in rebus creatis, sive ea sit ratione loci et magnitudinis, quomodo caeli excelsi dicuntur, sive ratione officii et dignitatis, sicut principes, reges, pontifices excelsi sunt, sive ratione naturæ, sicut angeli, qui rebus omnibus corporalibus longè sunt excelsiores, sive ratione perfectionis et statûs, sicut beati, et imprimis humanitas Christi, deinde B. Virgo Mater Christi; omnis celsitudinis hujus ordinatur, limitatur, distributor ac largitor est Deus, qui omnes partes universi corporei et incorporei pulcherrimo ordine distribuit.

Secundo, quia ipse est solus verè sublimis et excelsus; nam omnis celsitudo, quæ est in rebus creatis, ipsius celsitudini comparata, non est celsitudo, sed solum imago et umbra celsitudinis ipsius. Omnes enim reges et principes, imò omnes angeli et beati, sunt servi illius et mancipia naturæ suæ, quamvis ipse suâ benignitate per communicationem Spiritûs sui eos in filios adoptarit, et nomine filiorum appellet.

Tertio, propriissimè dicitur *Excelsus* et *Altissimus*, quia ipse secundum essentiam suam et secundum omnes suas perfectiones est infinitè elevatus supra omnem creaturam non solum actu existentem, sed etiam supra omnem possibilem et mente conceptibilem, quantumvis ea sublimis, potens, sapiens, magna, pulchra, sancta concipiatur. Unde non solum dicitur *Altissimus*, quia excelsior vel altior omnibus aliis, sed quia infinitè altior, adeò ut inter supremam creaturam existentem et ipsum sit infinitè gradus specierum angelicarum sursum tendendo. Idem dicendum de gradibus altitudinis. Unde omnis creatura quantumvis excelsa est infinito, ut sic dicam, intervallo infra ipsum locata, etsi in eodem spatio sit. Hinc fit, ut inter creaturam et Deum ipsum sit infinitum quoddam intervallum non distantia loci, sed naturæ seu gradûs; quod mystici theologi solitudinem vocant.

Septuaginta Interpretes absque interrogatione legunt: *Lumen tibi in tenebras conversum est, et dormientem te aqua operuit*; quasi malorum inundatio sopitum incurâ Jobum offenderit, obrutusque emerget sortes ad afflictions, dont la plus grande prospérité est souvent suivie; soit qu'on les regarde selon le sens spirituel, qui nous représente les ténèbres très-profondes du péché comme les suites presque inévitables de ce grand bonheur du siècle, et les torrents de l'iniquité dont un Prophète témoigne qu'il avait été comme inondé jusqu'au fond de son âme. Ou bien ces ténèbres et ces torrents d'eau pourraient nous marquer encore les ténèbres extérieures de l'enfer, dont Jésus-Christ menace tous ceux qui auront reçu leur consolation en cette vie; et les terribles effets de la rigoureuse justice de Dieu envers les pécheurs, qui sont souvent exprimés dans l'Écriture par le nom de flots, que le saint Roi regardait à tous moments comme pendans sur sa tête, et que ceux-là seuls peuvent éviter, qui les auront, comme lui, envisagés avec une humble frayeur pendant qu'ils vivaient. (Sacy.)

Cum igitur hoc loco Deus *excelsior caelo* dicitur, sic intelligendum, ut nullo loco divina mens definatur et claudatur, sed simul omni spatio, quod illâ pingi cogitatione potest, versetur; quod de spatiis extra mundum infinitis gravissimè theologi asserunt. Itaque S. Dionysius de divinis Nominibus cap. 5, nominatim à πικρὰν παρῶθεν καὶ ὀδῶν, ubique præsentem et usquam; D. Athanasius eodem sensu, ἐν τοῖς πᾶσι καὶ ἔξω τῶν ὄρων, in omnibus et extra omnia, quod Esidorus Hispalensis, lib. 4 de summo Bono, cap. 2, eruditè in hunc modum illustrat: Immensitas divinæ magnitudinis ita est, ut intelligamus eum intra omnia, sed non inclusum; extra omnia, sed non exclusum; et idèo interiorè, ut omnia contineat; idèo exteriorè, ut incircumscrip̄ta magnitudinis suæ immensitate omnia concludat, etc. Pii viri hoc genere meditationis plurimum proficiunt ad virtutis omne genus et perfectionis, cum præsentem ubique Deum cogitant et venerunt. Multosque scimus à scelerè et maleficio revocatos, quòd adorandum omnibus Numen adesse cognoscere, cujus fallere oculos, aut ultricem criminum manum effugere nullâ ratione possent. Quam autem Job totus in hæc præsentis ubique Dei consideratione defixus hæreret, ipse satis significavit, cum ait, cap. 9, 28: *Verbera omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti*. Unde mirandum est Eliphazum tam sulc ac sermonum Jobi fuisse immemorem et impudentem, ut viro sanctissimo impiissimas contra divinam scientiam et providentiam voces affingat.

VERS. 13. — ET DICIS: QUID ENIM NOVIT DEUS? ET QUASI PER CALIGINEM JEDICAT.—VERS. 14.—NUBES LATIBULUM EJUS, NEC NOSTRA CONSIDERAT, ET CIRCA CARDINES COELI PERAMBULAT. Impiorum hæc cantilena est; quasi dicat: Quid mihi laborandum est, ne quid in Deum agam aut cogitem impiè, cum oculi ejus, quæ in tantè locorum distantia fiunt, assequi non possint, aut certè distinctè pleneque cognoscere, eò quòd interfuse nebule vel omnino vel saltem clarum rerum conspectum oculis eripiant. Talis nimirum est impiorum divina suis admetentium stolidissima cogitatio, ut existiment latere Deum quasi in suo secessu atque conclavi in nubibus, et ibi agere vitam otiosam et inertem, neque considerare quid rerum in terris fiat, ut peccata supplicis, et rectè facta præmissi pro meritum modo prosequatur. Ita Sanctius noster, qui minime laborandum ait, an hic rectè ac scitè secundum rationes astronomicas locutus fuerit Eliphaz, qui modò supra stellarum verticem sublimem dicit esse Deum, modò circa cælorum cardines ambulare, quasi his in cælestibus orbibus nihil foret excelsius, quandoquidem ex impiorum libidini suæ servientium opinione id referat, quibus summa cum injuriâ sanctissimum Jobum accenset.

Cæli autem cardines, supra quos Deus perambulare dicitur, sunt duo illa puncta immobilia ac fixa, circa quæ universa mundi machina circumagitur. Dicuntur autem cardines, quia sicut janua in suo circumvolvitur cardine, qui nunquam movetur, cum tamen ja-

nuam assidè circumvolvatur et verset, sic duæ stellæ, quæ à vertendo poli nominantur, qui etiam astrológis vertices dicuntur, duas cæli portas (sic enim occasus atque ortus appellantur) assiduo circumactu convertunt.

Quidam quatuor esse putant cæli cardines, qui quatuor cæli plagas æqualibus dividunt spatiis, in orientem et occidentem, meridiem et septentrionem. Circa hos cardines putabant homines, fatuo quodam errore decepti, perambulare Dominum, quem superiora tantum curare existimabant, et ea quæ ad universalem rerum administrationem pertinebant, quia ille commodissimum putabatur locus, ubi sederet is qui mundi machinam moderatur, et pro rerum commoditate atque usu cælestem illam molem quæ lucem caloremque dispensat, variè converteret.

Achtant autem vesani illi inter nos et Deum chaos magnum nubium firmatum esse, et sicut ipse nos latet, ita et nos latere eum; ad summum cælestia nôsse, cælestibus providere, nos verò non agnoscere, aut si fortè agnoscat, omnino contemere. Ex hac errore multa hominibus acciderunt incommoda, quia liberum atque impudentis peccabant, cum suorum scelorum nullum putarent esse testem, qui interna pervideret consilia, et qui in occultis fuit nihil habitura esse supplicii ab irato Deo. Impunitatis etenim spes incredibile est quantum in voluptuariis animis alia audaciam; hanc multorum scelerum esse causam docet Ezechiel his verbis, cap. 8, 12: *Et dixit ad me: Certè vides, fili hominis, quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris, unusquisque in abscondito cubitis sui; dicunt enim: Non videt Dominus nos; dereliquit Dominus terram, etc.* O stultam ac erroris plenam fanaticorum hominum existimationem, et baculo arundineo subnixam! Nam si vos aliquando videtis cum qui non videt vos, et quæ Deus vos et vestra spectare non poterit, licet à vobis minime videatur? et licet nubes sint latibulum ejus qui possit tenebras latibulum suum, psal. 17, 12, tamen non nubibus continetur, sed ipse cælum et terram implet, et in intimis quoque nostris residet; invisibilisque existens cuncta videt, et nostras cogitationes novit, et rerum etiam minimarum providentiam habet.

Hæc sanè utilissima est consideratio, quòd instruitur hominum mens, ut non magis quam ab ecliptici suâ sol à decoro et honestate recedat. Nam cui fuerit hoc probè cognitum et persuasum, Deum adesse ubique, et videre atque audire omnino, non se facile abducipat in vitium aut scelestam aliquam actionem. Et Deum quidem ubique versari, et minuta quoque inspicere, etiam in obscuro latentia, vel profane scholæ noverunt, ut mirum sit inter Christianos reperiri qui ita gerant se, quasi fabula id esse videatur.

Est ratum id Aristotelis effatum: *Intelligent universi à diis omnia conspiciunt*. Hinc vetusti sapientes Græciæ Deo nomen fecerant, et ὀδῶν indignitatem à βλάστας, hoc est, *strepitus*, à videndo, ut notat S. Gregorius Nyssenus in libro *Quòd non sint tres dii*; qui

addit propterea Deum nuncupari *universitatis inspectorem*, presidium summum atque rectorem, et *intuentem omnia*. Aegyptii per hieroglyphica sapientes pulcherrimam in eam rem consuetudinem habuerunt; nam exquisito artificio aures oculosque et pretiosa materia fabricantes consecrabant, et clarissimis in deliribus numinibus suis dedicabant, quò significarent, ut ait Clemens Alexandrinus, lib. 5 Stromatum, *Deum et audire omnia, et videre*. Qui etiam Clemens alio loco, lib. 7 Stromatum, non è Taneos prisca theologia, sed è mente caelestium oraculorum et religionis veritate eà ipsa de re disputans, Deum eleganter ait *totum aures, totum oculum esse*. Persarum magni reges delectos habuere viros, quos nominabant *oculos aureae regis*, quibus illi magnifici et potentissimi dominatores in lustrandis inspicendisque provinciis utebantur, cum ubique adesse illi non possent ad res beatè feliciterque moderandas. Deus autem mundi imperator non indiget otusidibus alienigenis oculis ad omnium rerum statum cognoscendum, cum ubique perfectissimi omnia intueatur. Itaque Zacharias, unus è prophetis qui humanis symbolis res divinas admirabatur, vidit *septem oculos in lapide*, ut in Deo, qui lapis angularis est, perfectam omnium rerum cognitionem significet, quem in ejus loci interpretatione ait Cyrillus *septem oculos, infantis oculis intueri omnia*, et res nostras perfectissime comprehendere.

Sancit Patres hanc considerationem mirifice inculant ut opportunam ad continentium animum in officio, et excitandum ad fugam vitiorum, quibus intuentis omnia Dei cultus et majestas violatur; itaque de oculo Dei mirifica dicunt, et describunt non similes nostris, sed ejusmodi, quem imprimis nulla spatia aut locorum interceperdo à videndo et cognoscendo impediatur. Dei oculus, ait Synesius, *epist. 44, omnino per omnia pertinet et pervadit*; ut aëliis curiosus et diligens, ut venerandus quidam censor rebus humanis interest, negotia omnia discutit atque examinat, unde *ensorium lumen* illi tribuit Tertullianus, lib. de Virginibus velandis, cap. 15. Egregiè David, mysterium omnium conscius, psal. 52, 15: *Deus, inquit, de caelo prospexit, vidit omnes filios hominum*. Quem locum illuminans D. Basilus, Deum vocat *ὀφθαλμὸν θεοῦ, sublimem inspectorem*, ex alto res mortalium plusquam lynceis oculis despicentem. Quòcumque, inquit, perges, quodcumque demum efficies opus, sive in tenebris, sive in diei luce, semper habes oculum Dei *superintendentem*. Argo fabuloso, quem praedictum oculis centum fuisse voluit, eam tamen luminum varietatem poëta illi tribuit quae somno conivaeat. Oculum Dei (inquit Cyrillus Alexandrinus) *est semper vigil*, quem latere nemo queat, non clauditur unquam, non indormit; praeterea nulla tenebra innumbrare illum possunt, aut impedire à perfectissimà cognitione, ut meriti illi ridiculi et recordes in impietate sua videantur, qui ad scelus nefarium obediendum acris se recessibus conclavium obtegunt, et modis in tenebris extinctaè lucernae se tutos esse putant, et à iudice Deo non videri. Quos miseratur et illud

gravissimus Tertullianus, lib. de Penitentia, cap. 6: *Quaiscunque tenebras factis suis superstruxeris, Deus lumen est. Nihil latet Deum, aiehat S. Ignatius Martyr in Epist. ad Ephesios, occulta nostra in ejus luce et conspectu sunt.*

Hoc amuletum fuit primum omnium in primaræ Ecclesiae temporibus contra genus omne flagitorum, apud se cogitare, nihil Deo vacuum esse, illum adesse ubique, videre omnia, intimè cognoscere, examinare; scelus videri indignum, purissimos illius oculos et inexplicabilem sanctitatem hominum maleficio pollueri; animum nostrum atque pectus, in quo sibi diversorium honoratum esse voluit, augustum quoddam sacrarium et hierothecam esse Numinis optere, non mali demonis hospitium. Quam doctrinam salutarem insinuat D. Paulus solebat atque in mentibus omnium infundere, Deum non longè esse ab unoquoque nostrum, in ipso enim nos vivere, esse et moveri, quod in Areopago auditibus sophis monendum et denuntiandum putavit; sic enim videbat hanc persuasionem animi modestam conciliari, augeri Numinis metum et reverentiam, malum facinus studiosè vitari. Quare Athenagoras, ut probaret Christianos ab omni flagitio abhorere, hoc adfert argumentum, omnium esse illam fidem et contestatam opinionem, non modò factis, verum et sermonibus et intimis cogitationibus, de die, de nocte Deum adesse, *eandem omni ex parte lumen esse*, et arcana mentis penetrare. Hinc in omnibus oriebatur justus Numinis timor, et castus amor, et perfectæ vite cupiditas, et virtutum exercitatio, et sanctimonie cura studiumque acerrimum. Neque mirum si deinde Ecclesiae lumina et praesides religionis in eo bono promovendo contenderint. Audio enim libens ardentia illa D. Leonis, qui sublimis è Capitulo, serm. 5 de Quadragesimâ Christianis omnibus edixit: *Ista ergo scientia summi Iudicis, iste est tremendus aspectus, cui pervium est omne solidum et apertum, omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, et sine voce mens loquitur.* Consimilis sapientie monitum est illud D. Augustini, serm. 46 de verbis Domini: *Ipse intuetur est in publico, ipse in secreto. Proceedit, videt; intras, videt; lucerna ardet, videt te; in cubile intras, videt te; in corde versaris, videt te. Ipsum time.* Hoc utique salutari metu compunctus Job assidue vias suas in conspectu Dei arguebat. Quare istiusmodi impie crasseque cogitationes caliginis et aubium Jobo afflicte, et gressus illi Dei oculi polos, quos cardines vocamus, obambulantis, inferioraque hæc nostra minime curantis, commenta sunt viro piissimo ac sapientissimo indigna, quae satis ipse confutavit, dum Dei sapientiam et potentiam capite praesertim nono multis praeconiis extulit. Unde nec sequentes interrogationes in Jobum quadrant.

VERS. 15. — *NUMQUID SEMITAM SECLORUM* (1) CESTODIUM ante diluvium, qui divinitatem et providentiam negantes, hoc fecerunt soluti, rivos se licentia dabant? Vers. 16: *Qui sublati sunt ante tempus seculi, et fluvius (diluvium) subvertit fundamentum eorum*. Hebraeus ad

DIRÈ CEPIS, QUAM CALCAYERINT VIRI INQUEI. Septuaginta vertunt: *Μὴ γὰρ οὐκ αἰώνως φολῶντες, ἐν ἐπιπέδῳ ἀρδῆς δάκρυα, ἐκ ἀσπιδόθρακας ἀφῆρι*; *Numquid semitam seculi observabis, quam calcaverunt viri justi, qui rapti sunt immaturi?* Scholiastes fatetur locum esse obscurissimum; duplitem autem interpretatur, aut quòd Eliphaz interroget Jobum, utrum ipse idoneus sit qui observet vias et rationes divinae providentiae, ex quibus interdum iusti infeliciter degant, et ante tempus auferuntur, fortassè quòd sua bona Deo accepta non referrent; aut num ipse eodem modo custodiat viam antiquam virtutis, sicut hypocrita quidam, qui intus impius, sed iustitiae personam praetendentes, ob hanc ipsam simulationem ante tempus succisi sunt, et fortuna eorum, quae stabilita et firmissimis fundamentis nitidebantur, quasi à torrente quodam abrepta sunt. Apud Septuaginta vox *αἰώνως* sæpè significat quod in hoc seculo peragitur, quasi nunc dicat: *An observabis modum quo res ipse fluit?* Liqueat autem Scholiasten legisse *δικαιοσύνη, iusti*, non *ἀδίκων*, ut Complutenses habent, licet hoc propriè ad Hebraeos accedat, et Vulgata conformius sit.

Alii *semitam seculorum* mortem exponunt. Sic *domus seculi* vocatur sepulchrum; ut sit sensus istiusmodi: *An mortem expectas quam obierunt homines iniqui? qui miserè perierunt, quòd de Deo ejusque providentià pessimè sentirent.* Alia versio legit: *An semitam seculi observas?* hoc est, ordinem quem Deus tenet in gubernando mundo. Aut: *Nonne observas viam secularem, hoc est, supplicia, quae semper manent improbus, quos ab omni seculo Deus propter scelera eorum punivit, alias citius, alias tardius, prout ei visum fuit.* Seculi autem vocabulum innuit antiquitatem, quasi diceret: *Non hodie primum Deus cepit improbos punire, sed historia antiqua ita semper factum esse ostendunt.* Jampridem fuit diluvium, jampridem Sodoma et Gomorra perierunt. Scias igitur Deum huic ordini modum subjecisse, ut pro meritis homines tractet.

Possit etiam ad prisca seculi atheos alludere, quasi dicat: *Adeoque veors es, ó Job, ut insistere velis opinioni priscorum atheorum, qui superioribus seculis de Deo tam impie senserunt, ut vel ipsum negarent, aut certè illius providentiæ plurimum detraberent, quasi ad alias curas intentus, nihil habeat pensè quid sub caelo fiat à mortali natura?*

De *semitâ seculorum* multi hic multa dicunt. Mihi cum Sanctio certum videtur significari viam pravam, et scelera tum vivendi genus, quales secuti sunt illi gigantes, Gen. 6, 4, *potentes à seculo viri famosi*, qui

litteram: *Qui succisi sunt*, vel rugis exarati ante tempus, et fluvius diffusus est fundamentum eorum. Septuaginta, v. 15: *Numquid semitam seculi observabis, quam calcaverunt viri justi*; v. 16: *Qui capti sunt immaturi; et fluvius decurrens fundamenta eorum?* Alii codices pro *viris justis* legunt *hypocritas*. Qui verbò servavit sui honestè iustitiae velamine iniquitatem tegunt, vitamque frugi et modestam præ se ferentes, licentiam sectantur. Si alter sensus verbis daretur, Eliphaz adversus principia sua philosopharetur. (Calmet.)

diluvium in mundum et communem stragem inveverunt; illi autem et in Deum fuerunt impii, quia neque illum timebant, neque honore dignum arbitrabantur. Porro hi gigantes terrigenae dicuntur à poetis, id est, terra illi, ut ex vi nominis intelligitur; fit enim *ex γῆ, terra, et γίγαντας, fio, nascor*, vel *παρὰ τὴν γῆν λέγονται, quasi à γῆ; γίγαντες*. Finguntur autem stature admirabilis, quorum pedes in serpentum volumina desinebant; itaque in deorum perniciem nati putabantur, cum quibus pugnare ausi, fulmine percussi sunt. Pugnans hancattingit Pindarus in Nemais. Huiusfigentiarationem mythologi adferunt, eamque tradunt ad homines quosdam impios, qui deos neglerent aut etiam negarent, quorum pedes in draconum volumina desisse aiunt, quòd nihil superum, nihil rectum cogitarent, totius eorum vite gressu ad inferna emergente. Quod epimythion hexastichò complexus est Bartholomaeus Anulus in pictâ Poesi ita canens:

Tale giganteum legitur genus, ut nihil altum cogitet, et spernat vel neget esse Deum; Et tantum quantum sensu exteriore movetur, Commodat ad praesens se vel ad id quod adest. Hoc genus angipedum mythici fingere poëta, Quorum affectus humi (sequis ad alta) jacet.

Si vacat, lege Plerium Valerianum, lib. 16 et 25 Hieroglyphicorum. Missos facio, qui multi multa de gigantibus; quorum alii fuisse negant, quidam contra, et certè plures. Non enim vacat sublegere quae de gigantibus tradunt Herodotus in Clio, Plinius lib. 7, cap. 16, Solinus cap. 3; tantum admonuisse sat est. Ego quidem facile mihi persuaserim hoc gigantum nomine intelligi veteribus barbaram et impiam gentem, quae sub hominis figura feritatem exercebat, à quibus honestarum rerum inducta fuerit ἀσέβεια, quales describuntur à poetis Cyclopes, Lestrigones, aliique qui ferinis moribus vagabantur, insontes et probos quosque impunè laedebant, nullam divinam humanique juris rationem habebant.

VERS. 16. — *QUI SUBLATI SUNT ANTE TEMPUS SECLORUM, ET FLUVIUS SUBVERTIT FUNDAMENTUM EORUM*. Declarat exitum illorum qui semitam seculorum calcaverunt, quomodò videlicet immatura, subitè et terribilè morte assumpti sint, ab ultora Deo ante eorum tempus sublata, et inducto diluvio funditis sumis. Hoc enim insinuant illa verba: *Et fluvius subvertit fundamentum eorum*, quae non ineptè referuntur ad eos homines qui fuerunt tempore diluvii, cuius aquis propter immaniam suam scelera obruti sunt, quamvis is sensus minime necessarius sit. Nam *fluvius* per metaphoram quoque significat impetum irae Dei in improbos, et citam eorum punitionem, et inundantium calamitatum vim ac molem. Fundamentum verò ipsorum vocat urbes eorum munias, domos instructas, pecora, armenta, agros et alias opes. Haec enim sunt fundamenta quibus homines impii conixi Deum et officii leges atque praeccepta contemnerent audere. Et ut intelligerent quàm infirma essent illa fundamenta, simul ipsi sunt cum suis fundamentis subversi, juxta illud Sapientiae, cap. 4, 19: *Dirumpat illos inflatus sine voce,*

et commovebit illos à fundamentis, et usque ad supremam desolabuntur, et erunt gementes, et memoria eorum peribit. Felix videbatur in seculo Cain, urbe clarus et progenie numerosa venerandus, atque eo amplius terrenis bonis incumbens, de celo, de ipso Deo nihil aut studii aut memorie habebat; sed brevi tempore Caini felicitas et posteritas non de terra modo, sed etiam de memoria hominum prorsus deleta est, ut verificetur illud Sapientis, Prov. 10, 6: *Impiorum nomen putrescet*, hoc est, ut male olens cadaver brevi tempore ad omnium abominacionem durabit, subito exolescat et delebitur. Pollicentur sibi hic immortalitatem, suamque felicitatem perpetuò duraturam existimant, verum Deus, cum minimè expectant, prosternet eos, vanaque illa spe quam conceperant frustrabitur. Sic omnes qui in hoc mundo fundantur, et in rebus presentibus confidunt, parum firmitatis habent, quia cum super aerem et aquam ædificant, totum eorum ædificium citò cum re fluxa, cui inniditur, simul effluit necesse est. Improbè quidem et contemptores Dei ita raducantur in superbià suà, ut se in terrà centum pedes altum vite sue fundamentum possideant, nec ullo modo concipi posse sibi persuadent; sed vel summo digito illos Deus tangat, ecce tibi illos prostratos; est enim imaginaria duntaxat illorum radix. Atque ita non sine causa dicitur, improbus ante suum tempus perire.

VERS. 17. — QUI DICERANT DEO: RECEDERE A NOBIS; ET QUASI NIHIL POSSET FACERE OMNIPOTENS, ESTIMABANT EUM: — VERS. 18. — CUM ILLE IMPLESSET DOMOS EORUM BONIS; QUORUM SENTENTIA PROCELI SIT A ME. Explicat hic Eliphaz semitam secularum, id est, mores viteque genus quod impiis placuit; quorum error enormis fuit, Deum aspernari, pias inspiraciones respicere, si quid secundè accidisset, non divine providentiæ, sed industrie propriæ adscribere; quorum iniquum consilium Job etiam superiori capite narraui, dicens: *Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus*. Ratio autem cur tam stultum et superbum consilium inveniunt, ac Deum minimè reverentur, est illa, quia nimis nec boni illum nec mali auctorem existimant, sed si quid boni in vitâ consequantur, vel prosperè fortuna, vel industrie sue acceptum referunt, ita etiam si ullam jacturam faciant, vel adverse fortune suæ, vel alterius malitiæ attribunt; in Dei autem memoriam neque in prosperâ neque in adversâ redeunt fortunâ. Itaque nullam majorem Dei rationem habent in negotiis suis tractandis quam si idolum ligneum aut lapideum esset, de quo dicit Jeremias, cap. 10, 5: *Nolite timere eam, quia nec malè possunt facere, nec bene*. Ita ipsi de vero Deo cogitant, et ob eam rem meritò ab eo acerbissime puniuntur, sicut per Sophoniam ait, cap. 1, 12: *Visitabo super viros defixos in faciebù suis, qui dicunt in cordibus suis: Non faciet bene Dominus, et non faciet malè. Et erit fortitudo eorum in direptionem, et domus eorum in desertum*.

Longè diversa debet esse proborum hominum ratio; nam illud, quod canebat Anna, in animo ip-

sorum semper hæere debet: *Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit; Dominus pauperem facit et dilatat, humiliat et sublevat*, etc.; id quod Eliphaz etiam significat dicens:

CUM ILLE IMPLESSET DOMOS EORUM BONIS. Deus quippe honorum omnium auctor atque largitor etiam in improbos tam liberalis est atque munificus, ut eorum domos bonis implet. Quod facere consuevit, ut et bonitas ipsius impios provocans magis enitatur, et illorum improbitas inexcusabilis remaneat, quemadmodum pulchre ostendit S. Gregorius, lib. 16 Moralium, cap. 6, ad finem, ubi ait: *Malorum domos Dominus bonis implet, qui etiam ingratis sua dona non denegat, ut aut benignitatem Conditoris erubescant, et ad bonitatem redeant; aut redire omnimodo contentemur, inde illic gravitus puniantur, unde hic et bonis Dei largioribus malareddiderunt, et duriora eos tunc supplicia puniant, quorum hic malitiam nec dona vicerunt.* Similia sunt que habet Theodoretus in Psalmum quartum, ad illa verba, vers. 8: *A fructu frumenti, vini et olei sui, multiplicati sunt*; ubi explicat præcedentia verba: *Quis ostendit nobis bona? Expendi enim eorum inscitiam et ingratitude, qui præ manibus ferentes beneficia Dei, quibus eos repleverat, ad nec fatentur se ignorare eum à quo tanta bona acceptant in majorem ipsorum confusionem; sic verò habet: Accusat illos qui dicunt: Quis ostendit nobis bona? tanquam his in presenti vitâ perfruentes, et ingrati animi vitio laborantes. Sensus est cum hyperbato: Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona? A fructu frumenti, vini et olei sui, multiplicati sunt. Atqui inquit, qui hæc dicunt, omnigenis terræ fructibus fruuntur. Per hæc tres species humanæ naturæ utilissimas necessariò alia comprehendit bona, illorum inscitiam credarguens; quoniam etiam in manibus Dei mœnera ferentes, et magnificè ejus bonis se delectantes, ut nihil recipientes dicere audent: Quis ostendit nobis bona? Sic ille inexcusabilem describit ingratitude eorum qui in mediis Dei beneficiis versantes, ipsum vel non agnoscent, vel agnoscentes, contemunt et hædunt.*

Prosequitur hoc argumentum Clemens Alexandrinus, lib. 1 Pædagogii, cap. 9, post principium, in eo quòd Christus Dominus Judæis dixit meritis eos voluisse congregare, et ad se allicere multimodis vocationibus, ipsos verò resillisse et recalcitrâsse; sic autem Clemens ait: *Maximum signum est ejus benignitatis, quòd licet apertè sciret impudentium populi, qui recalcitrabat et resilliebat, apertè tamen adhortatur ad penitentiam, et dicit per Ezechielem, cap. 2, 6: Fili hominù, in medio scorpionum tu habitas; verumtamen loquere ipsis, si forte audierint. Quin etiam dicit Moysi, Exodi 5: Vade, et dic Pharaoni ut emittat populum; ego autem enoci quòd non emittat ipsos. Utrumque enim apertè ostendit, et Deum præcivisse futurum, et ejus benignitatem libero animi arbitrio largiri occasione nem penitentiam.* Pulchrè item ad hoc propositum

Seneca, lib. 7 de Beneficiis, cap. 51 et 52: *(Dii inquit, et rerum omnium amatores optimi, qui beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perseverant; nihilominus tamen more optimorum parentum, qui male-dictis suorum infantium arriident, non cessant dii beneficiis congerere de beneficiorum auctore dubitantibus. Non est magni animi dare et perdere; at hoc est magni animi, perdere et dare.)* Sic ille. *Testatus est olim Deus bonitatem et benignitatem suam optimam præligendo et largiendo terram impiis Israelitis, constituendo eos super fertilissimam tellurem, quos ingraticissimos sibi fore optimè noverat; sed pariter ipsi summam nequitiam testati sunt, dum peiores evaserunt toto acceptis bonis de manu Domini: nam non solum Deum deseruerunt, sed idolis etiam tribuerunt, velut accepta ab eis que à Deo tantum habuerant. Unde meritò Dominus apud Oseam sic conqueritur de plebe suâ, dicens, cap. 2, 8: Et hæc nescivit quia ego dedi ei frumentum, et vimin, et oleum, et argentum multiplicavi ei, et aurum, que fecerunt Baal. Non potuit major describi iniquitas, quàm quòd ex auro et argento et cæteris bonis à Deo acceptis materia desumatur Deum inhonorandi, et illius deitatem falsis et insensibilibus idolis tribuendi. Ubi S. Hieronymus ita ait: Multi acceperunt aurum et argentum sapientiæ et eloquentiæ, de quibus facerent candelabrum septem clucernarum ex auro purissimo, et mensam propositionis, et propitiatorium, et Cherubim auri splendore radiantem, et bases columnarum argenteas, et triticum sermonis dei. Atqui inquit, ut hæc dicunt, omnigenis terræ fructibus fruuntur. Per hæc tres species humanæ naturæ utilissimas necessariò alia comprehendit bona, illorum inscitiam credarguens; quoniam etiam in manibus Dei mœnera ferentes, et magnificè ejus bonis se delectantes, ut nihil recipientes dicere audent: Quis ostendit nobis bona? Sic ille inexcusabilem describit ingratitude eorum qui in mediis Dei beneficiis versantes, ipsum vel non agnoscent, vel agnoscentes, contemunt et hædunt.*

Hæc animi ingrati labes in Hebræis maxime arguitur, quòd cum esset in oculis Erythraeum mare, et columna mirifica, et leucophaeum nubis tentorium, et manna, et scaturiens rupes, avium delicatum oponium, tabernaculum, debris, arcæ gloria, pontificum majestas, ignea lex, triumphus, terra lacte et melle manans, et plenus omni amenitate paradysus, alia denique innumerabilia Dei beneficia, omnium oblitus, inexpiabili se crimine et perfidiosissimâ malitiâ ad impuri dæmonis cultum conferebant. S. Bernardus, serm. 11 in Cantica, Judaicum opprobrium nominat, dicens: *Nolo vos Judaico notari opprobrio; de quibus Scriptura testatur, Psal. 77, 11, quòd non fuerint memores benefactorum ejus, et mirabilem ejus, quos ostendit eis.* Ubi sacræ Litteræ mirabilia vocant divine beneficentiæ miracula planè insipientia, in quibus animi exhorrescant ob inauditam magnitudinem atque præstantiam. Cajetanus, eâ opinor, de causâ, pro mirabilibus separata veritè, ut eximia videlicet, egregia, inusitata, non de grege,

aut vulgo, neque similia cæterorum, sed que peculiari populo et primogenito divine familie debebantur. Itaque David illic dolenter miseransque cecinit, Psal. 105, 7: *Non fuerint memores multitudinis misericordiæ tuæ, quod non obscure ad summi sceleris impietatem revocat. Moyses autem ingratis mentis recordiam ore magno et aculeatè oratione increpat in hunc modum, Deut. 32, 6: Hæcine reddis Domino, popule stulte et insipiens? Constabat enim gentem illam obliteratè beneficiorum divinarum memoriâ sæpè in facinus abominandum præcipitiè audaciâ ruisse. Itaque Deus multa in eo populo divinitus excitavit ad donorum suorum memoriam conservandam. Hinc enim dies festi instituti, consecrate ceremonie, Sabbati religio, templum magnificum, et argumentosus, ignis perpetuus, sollemnes victimæ, scenopægia et azyini, pietatè membranæ, et mille talia, que mentium oblivionem et exasperatè crimen impedire poterunt. Certè si tot tantisque beneficiis illos Deus non prævenisset, possent aliquid excusacionis et causæ advenire, possent aliquid excusacionis et causæ advenire, cur Deo non subjiciantur; sed jam omnis illis excusatio crepta est, et ejusmodi ingrati animi nota convincuntur, ut eos confusus esse oporteat, cum posteaquam senserunt se Dei lenitate allici, et invitari ad officium, nihilominus adversus ipsam insurgunt, seque ad officium adduci nullo modo patiuntur.*

VERS. 19. — VIBENT JUSTI, ET LETABUNTUR, ET INGENENS SUBSANABIT EOS (1). Hic alludere videtur Sapiens cum ait, cap. 5, 1: *Stabant justi in magnâ constantiâ adversus eos qui se angustiant, et abstulerunt labores eorum*. Quando scilicet totus mundus cadet, et nihil hujus mortalitatis remanebit, stabunt justi in magnâ constantiâ, et idè, inquit S. Augustinus, in magnâ constantiâ, quia in bonâ conscientiâ. Prædicens enim Christus discipulis que tunc eventura sunt, dicit, Lucæ 21, 28: *Tunc levate capita vestra; estote sine timore aut tremore. Hic etiam respexit David, dicens, Psal. 149, 5: Exultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis; exaltationes dei in gutture eorum, et gladii accipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, incompedibus, et nobiles eorum in manibus ferreis, ut faciant in eis judicium conscriptum; gloria hæc est omnibus sanctis ejus. Nullus sanctus est qui non patitur inimicos visibiles aut invisibiles. Hæc erit gloria*

(1) Justus quidem malo alterius non gaudet; si enim gauderet, eo ipso ab justitiâ caderet, quippe quem potissima justitiam virtus, charitas nempe, desereret. Sed letari potest justus quòd videt dei justitiam impiorum superbiùm ulcisci, et insulare quodammodo potest illorum malis, qui in crimine perseverantes, renentesque ad sanctorum converti, in peccato decesserunt. Explicant quidam de Noëno ejusque familiâ, quos lætitia quedam, dolore et miseratione mixta, sollicitabat aspectu extiti, quod propriâ iniquitate in caput suum gigantes provocaverant. Probabant judicia Dei, illis plaudebant, gaudebantque. Vide persimiles huic phrasas in Psalmis 57, 11, 12, et 106, 41, et Patrum et scriptorum sententias in hunc locum. (Calmet.)